

Original Article (Quantified)

Content analysis of the geography books of sixth grade Iraqi high school literature students based on the dimensions of sustainable development

Ghasem Mohammadsaleh¹ , Mohammad Hassani² , Hasan Ghalavandi³

1- PhD student, Department of Educational Management, Urmia University, Urmia, Iran

2- Professor, Department of Educational Management, Urmia University, Urmia, Iran

3- Professor, Educational Management Department, Urmia University, Urmia, Iran

Receive:

13 February 2024

Revise:

12 May 2024

Accept:

29 May 2024

Keywords:

Geography,
sustainable
Development,
Textbooks,
Participation,
Implementation
methods

Abstract

The purpose of this research is to analyze the content of geography books of sixth grade Iraqi high school literature students based on the dimensions of sustainable development. The research method is descriptive, and basically a content analysis type. The statistical population of the research is the geography books of the sixth grade of secondary level literature in the academic year of 2023-24. The research tool is a checklist compiled by the researcher, which has 4 components (social-economic, resources, participation, and implementation methods). Due to the limited statistical population in this research, the sample size is the same as the population size. To collect the required data, coded content analysis forms were used with emphasis on the 4 main components of sustainable development. Their validity has been confirmed based on the opinions of experts as well as supervisors and consultants. The reliability of the research tool was calculated based on the Holstein method with a reliability coefficient of 0.87. The unit of analysis in this research is the text, activity, tables, graphs, and pictures according to which the content of the books is coded, and the collected information is done in separate tables for four components. The results showed that in the entire content of the geography book of the sixth grade of high school literature, there are a total of 122 items related to the components of sustainable development, of which the highest frequency was related to the resource component, and the lowest frequency to public participation. Also, the results of the content analysis showed that the components of sustainable development have not been equally addressed in the content of the geography textbook.

Please cite this article as (APA): Mohammadsaleh, G., Hassani, M. and Ghalavandi, H. (2025). Content analysis of the geography books of sixth grade Iraqi high school literature students based on the dimensions of sustainable development. *Management and Educational Perspective*, 7(3), 428-447.

<https://doi.org/10.22034/jmep.2024.411704.1235>

Authors retain the copyright and full publishing rights.

Published by Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business. This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Publisher: Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business

Corresponding Author: Ghasem Mohammadsaleh

Email: st_gh.mohammadsaleh@urmia.ac.ir

Extended abstract

Introduction

One of the important dimensions in the design of public policies for economic growth and sustainable human development is to deal with the category of education. Education affects economic growth and development through different mechanisms. Some consider the most important mechanism of the effect of education on economic growth through increasing research and development activities, technological progress, and innovation; and others consider the most important mechanism of the effect of education on economic growth to be the external effects of education. People in an educated society increase their work and social skills by living and working together; and a significant part of the authors have considered education to improve human capital, and in this way, they have examined the effect of education on economic growth; and this is because the central role of human capital in economic growth and development has been highlighted more than in the past, especially with the development of endogenous growth models in the 1970s (Savareh, 2020). Also, education is necessary for sustainable development. Today's education is very important in increasing the abilities of tomorrow's leaders and citizens to find solutions and ways to achieve more and better stability in the future. Unfortunately, today's human knowledge, skills and experiences do not have a solution to solve all the problems of today's world in environmental, social and economic fields. Although mankind has faced many problems in the past and managed to find a way to overcome them, today's problems are on a larger scale and the population today is more than ever before. The fact is that the people of the world have the duty to learn the way to sustainability by themselves; that is why education is a fundamental issue for future sustainability. The responsibility of sustainability in the future is on the shoulders of governments and urban communities as well as individuals (Bogers et al, 2017).

Considering that the issue of sustainable development in domestic and foreign researches is not rich compared to other axes of knowledge management, in order to integrate, compare and combine the existing researches and enrich the existing literature in this field, the main goal of the research is to answer this question: to what extent is the content of the book of geography for the 6th grade students of Iraqi high school literature based on the dimensions of sustainable development?

Theoretical Framework Sustainable Development

Sustainable development is characterized by the absence of theoretical boundaries and is challenged by competing definitions and conceptual frameworks, gaps in the literature, and limited empirical data. Sustainable development is a new term and concept that has recently attracted the attention of experts and economists. The background of this attention and research trend is to find the missing link and the way and secret of economic development and to realize the definition and concept of economics (Zareh, 2017).

Rasouli et al, (2024) investigated the antecedents and consequences of the professional competence of school administrators, emphasizing environmental sustainability and sustainable development. The findings of the research showed that the professional competence model of managers includes the enablers of skill competence, managerial competence and ethics and professional behavior competences, the development of managers, social indicators of managers, the establishment of working groups to improve performance and green competence, attitudinal competences, knowledge competences, educational competences, competences of commercialization of knowledge-skills and technology, productive spirit, modification of consumption pattern, participation in development, and movement towards national authority, which leads to realization of the results of productive

spirit, modification of consumption pattern, participation in development, movement towards national authority, management of diversity and variety, and strengthening the relationship between man and nature.

Shamsi et al, (2022) investigated the degree of conformity of the content of second grade mathematics textbooks with education for sustainable development. It was found that the necessary balance and coherence between the three components of sustainability education for sustainable development is not established in the content of mathematics textbooks of the second elementary school. Also, among the components of sustainability education, the economic component has the least attention in all math books for the second year of elementary school.

Research methodology

The research method is descriptive, and basically a content analysis type. The statistical population of the research is the geography books of the sixth grade of secondary level literature in the academic year of 2023-24. The research tool is a checklist compiled by the researcher, which has 4 components (social-economic, resources, participation, and implementation methods). Due to the limited statistical population in this research, the sample size is the same as the population size. To collect the required data, coded content analysis forms were used with emphasis on the 4 main components of sustainable development. Their validity has been confirmed based on the opinions of experts as well as supervisors and consultants. The reliability of the research tool was calculated based on the Holstein method with a reliability coefficient of 0.87.

Research findings

The unit of analysis in this research is the text, activity, tables, graphs, and pictures according to which the content of the books is coded, and the collected information is done in separate tables for four components. The results showed that in the entire content of the geography book of the sixth grade of high school literature, there are a total of 122 items related to the components of sustainable development, of which the highest frequency was related to the resource component, and the lowest frequency to public participation. Also, the results of the content analysis showed that the components of sustainable development have not been equally addressed in the content of the geography textbook.

Conclusion

The current research was conducted with the aim of analyzing the content of the geography books of sixth grade Iraqi high school literature students based on the dimensions of sustainable development. The results of this research are aligned with the results of Rasouli et al, (2024), Rezaei (2014), Shamsi et al, (2022), Habibi et al, (2021), Eghdami Moghadam (2016), Maleki nejhadi (2019), Khorasani et al, (2018), Aghaei Foroshani (2021), Karimi (2020), Rezaei (2014), and Abbasi et al, (2016). Henkel (2021) came to the conclusion that today's society needs to revise education policies towards sustainable development in order to develop in the fields of social, economic and environmental knowledge so as to prepare students to face the problems of modern life.

In the current research, it was revealed that the components of sustainable development have been neglected in the geography book of the sixth grade of high school literature. Therefore, due to the obvious gap and inconsistency, the need to review and rethink all the components of sustainable development in the curriculum is suggested; detailed and clear explanation of concepts related to sustainable development by relevant authors. As the results of the research showed, the component of people's participation, among the components of sustainable

development, has not been given proper attention. Therefore, the curriculum planners should place the popular participation indicators, especially the contributions of non-governmental organizations, in the content of the textbooks, and finally, the relevant experts' review in the compilation of secondary school textbooks in terms of appropriateness with the content of sustainable development is necessary.

علمی پژوهشی (کمی)

تحلیل محتوای کتاب‌های جغرافیای دانش آموزان پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه عراق بر اساس ابعاد توسعه پایدار

قاسم محمد صالح^۱، محمد حسنی^۲، حسن قلاوندی^۳

۱- دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران

۲- استاد، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران

۳- استاد، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران

چکیده

هدف این پژوهش تحلیل محتوای کتاب‌های جغرافیای دانش آموزان پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه عراق بر اساس ابعاد توسعه پایدار می‌باشد. روش پژوهش توصیفی و در اصل یک پژوهش تحلیل محتوایی است. جامعه آماری تحقیق، کتاب‌های جغرافیا پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۰۳ می‌باشند. ابزار تحقیق را چک لیست تدوین شده توسط محقق تشکیل می‌دهد که دارای ۴ مؤلفه (اقتصادی-اجتماعی، منابع، مشارکت و روش‌های اجرایی) می‌باشد، در این پژوهش به دلیل محدود بودن جامعه آماری حجم نمونه با حجم جامعه برابر در نظر گرفته شده است. برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز از فرم‌های تحلیل محتوای کدگذاری شده با تأکید بر ۴ مؤلفه اصلی توسعه پایدار استفاده شده است. روایی آن‌ها، بر اساس نظرات کارشناسان و همچنین اساتید راهنما و مشاور مورد تأیید قرار گرفته است. پایایی ابزار پژوهش بر اساس روش هولستی با ضریب پایایی ۰/۸۷ محاسبه شده است. واحد تحلیل در این پژوهش متن، فعالیت، جداول، نمودار و تصاویر است که طبق آن محتوای کتاب‌ها کدگذاری شده و اطلاعات جمع‌آوری شده در جداول جداگانه و برای چهار مؤلفه انجام پذیرفته است. نتایج نشان داد که در کل محتوای کتاب جغرافیا پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه، جمعاً ۱۲۲ مورد مربوط به مؤلفه‌های توسعه پایدار آمده است که از این تعداد، بیشترین فراوانی به مؤلفه منابع و کمترین فراوانی به مشارکت مردمی مرتبط بود، همچنین نتایج تحلیل محتوا نشان داد که به طور برابر به مؤلفه‌های توسعه پایدار در محتوای کتاب درسی جغرافیا پرداخته نشده است.

تاریخ دریافت: ۲۴ بهمن ۱۴۰۳

تاریخ بازنگری: ۲۳ اردیبهشت ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش: ۰۹ خرداد ۱۴۰۳

کلید واژه‌ها:

جغرافیا، توسعه پایدار، کتب درسی، مشارکت، روش‌های اجرایی

لطفاً به این مقاله استناد کنید (APA): محمد صالح، قاسم، حسنی، محمد و قلاوندی، حسن. (۱۴۰۴). تحلیل محتوای کتاب‌های جغرافیای دانش آموزان پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه عراق بر اساس ابعاد توسعه پایدار. فصلنامه رویکردهای نوین در مدیریت و بازاریابی، ۷(۳)، ۴۲۸-۴۴۷.

<https://doi.org/10.22034/jmep.2024.411704.1235>

Authors retain the copyright and full publishing rights.

Published by Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business. This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

ناشر: مرکز پژوهشی مطالعات مدیریت منابع و کسب و کار دانش محور

نویسنده مسئول: قاسم محمد صالح

ایمیل: st_gh.mohammadsaleh@urmia.ac.ir

مقدمه

واژه پایدار امروزه به طور گسترده‌ای به منظور توصیف جهانی که در آن نظام‌های انسانی و طبیعی توأمآ بتوانند تا آینده‌ای دور ادامه حیات دهند، به کار گرفته می‌شود. توسعه پایدار به معنی ارائه راه‌حلی در مقابل الگوهای فانی کالبدی، اجتماعی و اقتصادی توسعه می‌باشد که بتواند از بروز مسائلی همچون نابودی منابع طبیعی، تخریب سامانه‌های زیستی، آلودگی جهانی تغییر اقلیم، افزایش بی‌رویه جمعیت، بی‌عدالتی و پایین آمدن کیفیت زندگی انسان‌ها در زمان حال و آینده جلوگیری کند. بنابراین توسعه پایدار تحولی است مواجه با تأمین نیازهای امروزی بدون از بین بردن قابلیت‌های نسل آینده در تأمین نیازهایشان (Carvalho et al, 2013). در واقع یک تحول، زمانی پایدار است که محافظ محیط و مولد فرصت‌ها باشد. این تحول نیازمند پیوند ناگسستنی میان محیط زیست، اقتصاد و امنیت اجتماعی است و پیشرفت‌های اقتصادی و شرایط زندگی اجتماعی باید در تطابق با جریان دراز مدت حفظ پایه‌های منابع طبیعی زیست کره باشند (Centobelli et al, 2017).

از طرفی یکی از ابعاد مهم در طراحی سیاست‌های عمومی برای رشد اقتصادی و توسعه پایدار انسانی پرداختن به مقوله آموزش است. آموزش با مکانیسم‌های مختلفی بر رشد و توسعه اقتصادی اثر می‌گذارد. برخی، مهم‌ترین مکانیسم تأثیر آموزش بر رشد اقتصادی را از طریق افزایش فعالیت‌های تحقیق و توسعه، پیشرفت فناوری و نوآوری می‌دانند و دسته‌ای دیگر، مهم‌ترین مکانیسم تأثیر آموزش بر رشد اقتصادی را آثار برون‌زای آموزش می‌دانند. افراد در یک جامعه تحصیل کرده با زندگی و کار در کنار یکدیگر، مهارت‌های کاری و اجتماعی خود را افزایش می‌دهند و بخش قابل توجهی از نویسندگان نیز آموزش را موجب ارتقاء سرمایه‌انسانی دانسته‌اند و از این طریق تأثیر آموزش بر رشد اقتصادی را بررسی کرده‌اند و این از آن رو است که نقش محوری سرمایه‌انسانی در رشد و توسعه اقتصادی به ویژه با توسعه مدل‌های رشد درون‌زا در دهه ۱۹۷۰ میلادی بیش از گذشته برجسته شده است (Savareh, 2020). همچنین آموزش برای توسعه پایدار الزامی است. آموزش امروز اهمیت بسیار زیادی در افزایش توانایی‌های رهبران و شهروندان فردا، برای یافتن راه حل‌ها و راه‌هایی برای رسیدن به پایداری بیشتر و بهتر در آینده دارد. متأسفانه آگاهی‌ها، مهارت‌ها و تجارب امروزی بشر چاره‌ای برای حل تمام مشکلات جهان امروزی را در زمینه‌های زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی در دست ندارد. هرچند که بشر در گذشته با مشکلات زیادی روبه‌رو بوده و توانسته راهی برای آنها پیدا کند اما مشکلات امروزی مقیاس بزرگتری دارند و جمعیت امروزی بیشتر از هر زمان دیگری است. واقعیت این است که مردم دنیا وظیفه دارند که خودشان راه رسیدن به پایداری را بیاموزند برای همین است که تحصیلات بحثی اساسی برای پایداری آینده می‌باشد. مسئولیت پایداری در آینده بر دوش دولت‌ها و جوامع شهری و همچنین اشخاص می‌باشد (Bogers et al, 2017).

اهمیت مسئله با تعیین دهه آموزش برای توسعه پایدار توسط یونسکو قابل درک است و کنفرانس‌های متعددی که با محوریت این موضوع برگزار شده است. در واقع توسعه پایدار بر پایه هوشیاری انسان نسبت به خودش و نسبت به منابع طبیعی کره زمین استوار است و خواهان یک سبک زندگی پایدار برای همه انسان‌هاست و مخالف مصرف بیش از اندازه، اتلاف منابع و بی‌توجهی به نسل‌های آینده و قطع رابطه با گذشته است (Adner, 2016). نبود اطلاعات علمی و درک ناکافی از کارکرد اکوسیستم همه‌جایی و عمومی است. از طرف دیگر مسائل زیست محیطی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی پیچیده‌اند. کشف تعامل‌های آنها سخت است و این تعامل‌ها پیوسته در تغییراند. بنابراین به دانش و مهارت

علمی، اقتصادی، سیاسی و فلسفی برای درک و حل آنها نیازمند است (Ranjbar, 2019). در نتیجه درک اکوسیستم‌ها، جوامع و روابط آنها به بهبود مستمر از طریق تحقیق و بررسی نیاز دارد. اطلاعات مربوط به این روابط باید تجزیه و تحلیل شده و در برنامه‌های آموزشی گنجانده شود. اگرچه پیش بینی دقیق دورنمای آموزش و پرورش حتی برای یک دهه و یا یک نسل امکان پذیر نیست اما می‌توان گرایش‌های اصلی را تشخیص داد و در کتاب‌های درسی اعمال کرد که نه تنها در مشخص کردن سمت و سوی آموزش و پرورش دخیل هستند بلکه در تعیین مسیر توسعه اجتماعی نیز موثراند. لذا متخصصان تغییر اجتماعی در گستره وسیعی از زمینه‌ها، از تغییر عملکرد و فرهنگ در شرکت‌ها، ادارات دولتی و مؤسسات تا دستیابی به تغییر در جوامع محلی و گروه‌های ملی و وسیع‌تر درگیر هستند. نکته‌ای که در ابتدای تلاش‌های توسعه پایدار آن را از سایر حوزه‌ها متمایز می‌کند این است که هدف آن ایجاد سود تجاری و یا ترویج یک سازمان خاص نبوده است. در عوض، فعالیت‌های توسعه پایدار در جهت منافع عمومی انجام می‌شود.

توسعه پایدار از طریق شکل دهی مشارکت بین سازمان‌های گوناگون خصوصی و عمومی، ساختار لازم برای پیشرفت را فراهم می‌نماید. شاخص‌های مربوط به توسعه پایدار، از جمله امید به آینده، کیفیت آموزش و آموزش در حین کار باید شامل آموزش رسمی و غیررسمی گردد. توسعه پایدار گسترش و تقویت ظرفیت افراد، گروه‌ها، جوامع، سازمان‌ها می‌باشد، به گونه‌ای که در انتخاب‌ها و در قضاوت‌شان، به نفع توسعه پایدار عمل کنند. این امر مستلزم آن است که همه مدارس و دانشگاه‌ها، معلمان، محققان، پژوهشگران، مربیان آموزشی، دانش آموزان و دانشجویان، مدیران مدارس، والدین و کل جامعه، برای بحث در مورد اینکه بهترین و مستقیم‌ترین راه برای کمک به توسعه پایدار، کدام مسیر می‌باشد، آماده شوند. اما با توجه به این موارد در داخل کشور مخصوصاً در سازمان آموزش و پرورش به عنوان رکن اصلی نظام آموزشی کشور متأسفانه به توسعه پایدار کمتر مورد توجه قرار گرفته است. همچنین با توجه به اینکه موضوع توسعه پایدار در پژوهش‌های داخلی و خارجی نسبت به سایر محورهای مدیریت دانش غنی نیست، برای منسجم ساختن، مقایسه و ترکیب پژوهش‌های موجود و غنی ساختن ادبیات موجود در این زمینه هدف اصلی پژوهش پاسخگویی به این سؤال می‌باشد که محتوای کتاب جغرافیا دانش آموزان پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه عراق بر اساس ابعاد توسعه پایدار به چه میزان است؟

مبانی نظری

توسعه پایدار

در سال‌های اخیر، مفهوم توسعه پایدار، همانطور که توسط پیشرفت ادبیات نظری و همچنین ظهور جوامع جدید علمی و غیر علمی نشان داده شده است، توجه دانشگاهیان و شاعران را به خود جلب کرده است. با توجه به رشد سریع این پدیده (آموزش پایدار)، حوزه‌های تحقیقاتی نوظهور با تأکید بر لزوم همکاری‌های جدید نظری و عملی در زمینه استراتژی کسب و کار، کارآفرینی، مدیریت بخش عمومی، جامعه‌شناسی، علوم سیاسی، اقتصاد و آموزش در حال توسعه هستند (Callon et al, 2018). در واقع، توسعه پایدار با عدم وجود مرزهای نظری مشخص گشته و با تعاریف رقابتی و چارچوب‌های مفهومی، شکاف در ادبیات و داده‌های تجربی محدود به چالش کشیده می‌شود. توسعه پایدار واژه و مفهوم جدیدی است که به تازگی مورد توجه صاحب‌نظران و اقتصاددانان قرار گرفته است. زمینه پیدایی این توجه و

گرایش تحقیق و تتبع برای پیدا کردن حلقه مفقوده و راه و رمز توسعه اقتصادی و تحقق بخشیدن به تعریف و مفهوم علم اقتصاد است (Zareh, 2017).

(Zhiguo et al, 2019) نشان می‌دهند، مطالعات موجود درباره توسعه پایدار، در تعاریف و اهداف و همچنین تجزیه و تحلیل مقایسه‌ای دقیق، فاقد انسجام و رابطه منطقی هستند. در یک تحلیل محتوا از ۵۶۷ مقاله منحصر به فرد در مورد توسعه پایدار، نویسندگان اشتراک موجود میان سطوح مختلف تجزیه و تحلیل از جمله مطالعه افراد (سطح خرد)، مطالعه سازمان‌ها و فرآیندها (سطح میانی) و مطالعات گسترده‌تر در زمینه اقتصادی، سیاسی و اجتماعی (سطح کلان) را مورد تأکید قرار می‌دهند. آن‌ها همچنین نشان می‌دهند که اکثر مشارکت‌های موجود بیشتر بر مبنای تئوریک بنا شده‌اند تا مبنای تجربی. تعاریف توسعه پایدار غالباً مبهم بوده، فعالیت‌های گسترده‌ای را پوشش داده و مدل‌های مختلفی را در سراسر جهان نشان می‌دهد (Scott et al, 2020). بخش عمده‌ای از تحقیقات موجود، سوابق توسعه پایدار را به طور کامل بررسی نمی‌کنند؛ بنابراین، عواملی که مانع توسعه پایدار می‌شوند کشف نشده باقی می‌مانند و انگیزه‌ها در حد فرضیه باقی می‌مانند (Gordon et al, 2018). علاوه بر این، از آنجا که مطالعات قابل تعمیم کمی در متون وجود دارد، مشارکت‌هایی که در سراسر کشورها اختلافات زمینه‌ای را گزارش می‌دهند تحقیقات بیشتری را ضروری می‌دانند. در این میان، برخی از محققان پیشنهاد می‌کنند تا آن ارزش‌های فرهنگی که ممکن است موجب بوجود آمدن و یا محدود شدن توسعه پایدار شوند مورد بررسی قرار گیرند (Jalili, 2020).

توسعه پایدار فرآیندی است که آینده‌ای مطلوب را برای جوامع بشری متصور می‌شود که در آن شرایط زندگی و استفاده از منابع، بدون آسیب رساندن به یکپارچگی، زیبایی و ثبات نظام‌های حیاتی، نیازهای انسان را برطرف می‌سازد (Rybalkin et al, 2023). واژه توسعه پایدار به مفهوم گسترده آن شامل اداره و بهره برداری صحیح و کارا از منابع پایه، منابع طبیعی، منابع مالی و نیروی انسانی برای نیل به الگوی مصرف مطلوب همراه با بکارگیری امکانات فنی و ساختار و تشکیلات مناسب برای رفع نیاز نسل‌های امروز و آینده بطور مستمر و قابل رضایت می‌شود (Aghaei Foroshani, 2021). توسعه پایدار در بهره برداری از داده‌های طبیعی محدود به حد بازتولید و جبران آنهاست. در غیر اینصورت موازنه منفی در بهره برداری از سرمایه طبیعی به کاهش تدریجی آن منجر شده و توسعه را ناپایدار می‌کند. مفهوم جدید توسعه پایدار کلی نگر است و همه ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و دیگر نیازهای بشری را در برمی‌گیرد. به اعتباری، مهم‌ترین جاذبه در توسعه پایدار در جامع‌نگری آن است. در بحث توسعه پایدار در آموزش نیز منظور برخورداری همه نواحی از آموزش برابر و با کیفیت می‌باشد (Casanova et al, 2023).

پیشینه پژوهش

(Rasouli et al, 2024) به بررسی پیشایندها و پیامدهای شایستگی حرفه‌ای مدیران مدارس با تأکید بر پایداری محیطی و توسعه پایدار پرداختند. یافته‌های تحقیق نشان داد که مدل شایستگی حرفه‌ای مدیران شامل توانمندسازهای شایستگی مهارتی، شایستگی مدیریتی و شایستگی‌های اخلاق و رفتار حرفه‌ای، توسعه مدیران، شاخصه‌های اجتماعی مدیران، تأسیس گروه‌های کاری جهت ارتقای عملکرد و شایستگی سبز، شایستگی‌های نگرشی، شایستگی‌های دانشی، شایستگی آموزشی، شایستگی‌های تجاری سازی دانش - مهارت و فناوری، روحیه پرکاری، اصلاح الگوی مصرف، مشارکت در

توسعه و حرکت به سمت اقتدار ملی می‌شود که منجر به تحقق نتایج روحیه پرکاری، اصلاح الگوی مصرف، مشارکت در توسعه، حرکت به سمت اقتدار ملی، مدیریت تنوع و تکثرو تقویت رابطه انسان با طبیعت می‌شوند.

(Shamsi et al, 2022) به بررسی میزان انطباق محتوای کتاب‌های درسی ریاضی دوره دوم ابتدایی با آموزش برای توسعه پایدار پرداختند. مشخص شد که تعادل و انسجام لازم بین سه مؤلفه آموزش پایداری برای توسعه پایدار در محتوای کتاب‌های درسی ریاضی دوره دوم ابتدایی برقرار نمی‌باشد. همچنین، از بین مؤلفه‌های آموزش پایداری، مؤلفه اقتصادی دارای کمترین توجه در کلیه کتاب‌های ریاضی پایه‌های دوره دوم ابتدایی برخوردار است.

(Aghaei Foroshani, 2021) به بررسی تحلیل محتوای برنامه درسی پایه نهم متوسطه (دروس کار و فناوری، فارسی و مطالعات اجتماعی)، بر اساس میزان توجه به مصرف مسئولانه و پایدار پرداخت. گزارش کردند که در کتاب درسی پایه نهم راهنمایی به مصرف مسئولانه در برابر برق، مسئولیت در برابر محیط زیست و پس از آن حفظ جنگل‌ها و مراتع و مدیریت پسماند، حفظ جنگل‌ها و مراتع و مدیریت پسماند و حفظ محیط زیست و مصرف مسئولانه آب، توجه شده بود اما به صورت محدود.

(Habibi et al, 2021) به بررسی شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های آموزش شیمی برای توسعه پایدار و بررسی میزان توجه در برنامه درسی شیمی دبیرستان پرداختند. مؤلفه‌ها آموزش شیمی برای توسعه پایدار و بررسی سه بعد محیط زیستی، اقتصادی و اجتماعی شناسایی شد همچنین مشخص شد که به بعد زیستی کمترین توجه و به ابعاد اقتصادی و اجتماعی بیشترین توجه شد، در نهایت وضعیت موجود برنامه‌های درسی شیمی متوسطه ایران از جهت میزان توجه به آموزش مهارت‌ها برای آموزش توسعه پایدار در مقایسه با سایر کشورها کافی ارزیابی نشد.

(Karimi, 2020) به بررسی تحلیل محتوای کتاب‌های مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی از نظر میزان توجه به بعد اجتماعی توسعه پایدار پرداخت. مشخص شد که میزان توجه به هر یک از مولفه‌های بعد اجتماعی توسعه پایدار در محتوای کتاب‌های اجتماعی متفاوت است. و بیشترین ضریب اهمیت در کتاب مطالعات اجتماعی پایه سوم، پنجم و ششم ابتدایی مربوط به مؤلفه حقوق بشر و در کتاب مطالعات اجتماعی پایه چهارم ابتدایی مربوط به مؤلفه صلح و امنیت است. و کمترین ضریب اهمیت در هر ۴ کتاب مربوط به مؤلفه سلامت می‌باشد.

(Maleki nejhad, 2019) به بررسی استفاده از آموزش پایدار برای دستیابی به اقتصاد مقاومتی پرداخت. به اهمیت آموزش پایدار برای دستیابی به اقتصاد مقاومتی مورد تاکید قرار گرفت.

(Khorasani et al, 2018) به بررسی شناسایی تأثیر آموزش پایدار بر وفادار سازی مشتریان در سیستم بانکی (بانک‌های خصوصی شهر تهران) پرداختند. تاکید کردند که هدف از آموزش پایدار، توسعه رویکردهایی سازنده، جهت حمایت از اصلاح و بهبود رفتارهای مردم می‌باشد.

(Abbasi et al, 2016) به بررسی تحلیل محتوای کتب علوم اجتماعی در دوره ابتدایی با مؤلفه‌ی توسعه پایدار پرداختند. نشان داده شد که در کتب علوم اجتماعی در دوره ابتدایی با مؤلفه‌ی توسعه پایدار میزان توجه به رشد اجتماعی بیشترین و رشد سیاسی کمترین فراوانی را داشته است.

(Eghdami Moghadam, 2016) به بررسی مؤلفه‌های آموزش توسعه پایدار در کتب علوم تجربی دوره اول متوسطه به روش آنتروپی شانون پرداخت. برای توسعه پایدار که ابعاد اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی و بعد اقتصادی مورد تاکید قرار گرفت، عمده‌ترین یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که بیشترین ضریب اهمیت در کتاب هفتم بعد فرهنگی و در کتاب‌های هشتم و نهم بعد زیست محیطی می‌باشد و کمترین ضریب اهمیت در هر سه کتاب علوم تجربی مربوط به بعد اقتصادی آموزش برای توسعه پایدار است. کتاب هفتم از مجموع ۱۷ مؤلفه آموزش برای توسعه پایدار به ۱۶ مؤلفه پرداخته و کتاب هشتم و نهم هر یک به ۱۳ مؤلفه پرداخته‌اند.

(Rezaei, 2014) به بررسی آموزش توسعه پایدار پرداخت. گزارش شد که در برنامه درسی علوم تجربی دوره ابتدایی به مؤلفه‌های بُعد زیست محیطی توجه بیشتری شده است و بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه آلودگی، بلایای طبیعی می‌باشد و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه ساختن جوامع، بیابان‌زایی، جنگل‌زدایی، نقد فرهنگی، بازسازی فرهنگی، حفظ فرهنگ می‌باشد که فاقد فراوانی می‌باشد.

روش‌شناسی تحقیق

روش تحقیق پژوهش حاضر، تحلیل محتواست. جامعه تحلیلی پژوهش حاضر کتاب‌های جغرافیای دانش آموزان پایه ششم ادبیات مقطه متوسطه در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۰۳ می‌باشد نمونه در این پژوهش تمامی محتوا، تصاویر و جداول کتاب‌های جغرافیای دانش آموزان پایه ششم ادبیات مقطه متوسطه در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۰۳ می‌باشد.

مرحله اول طرح پژوهش: در این مرحله از اجرای پژوهش تمهیدات لازم به منظور اجرای پژوهش فراهم شد، لذا اقدامات انجام شده در این مرحله شامل موارد زیر می‌باشد:

تدوین مبانی نظری طرح (مطالعه کتابخانه از منابع فارسی ولانین)

مرحله دوم (اجرای تحلیل محتوا): در این مرحله که مرحله‌ای اجرایی پژوهش و گردآوری داده‌های مورد است. مرحله‌ی که مطالعه میدانی نام دارد. در این مرحله کتاب‌های جغرافیای ششم ادبیات مقطع متوسطه عراق بر اساس ابعاد چهارگانه توسعه پایدار (اقتصادی-اجتماعی، منابع، مشارکت‌های مردمی و روش‌های اجرایی) به تفکیک مورد بررسی قرار گرفت. مراحل مورد استفاده در تحلیل محتوا، آنتروپی شانون بوده و مراحل این روش بر طبق گفته (Mir Akhori, 2009) بدین صورت می‌باشد که

مرحله اول: بدست آوردن ماتریس فراوانی‌های جدول فراوانی، بهنجار شده بر اساس رابطه زیر است:

$$E_j = -k \cdot \sum_{i=1}^m P_{ij} \cdot \ln(P_{ij})$$
$$P_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sum_{i=1}^m a_{ij}}$$

مرحله دوم: بار اطلاعاتی هر مقوله را محاسبه کرده و در ستونهای مربوط قرار می‌دهیم و برای این منظور از رابطه زیر استفاده خواهد شد:

$$E = S(P_1, P_2, \dots, P_m) = -k \cdot \sum_{i=1}^m P_i \cdot \ln(P_i)$$

$$k = \frac{1}{\ln(m)}$$

مرحله سوم: با استفاده از بار اطلاعاتی مقوله‌ها (J=1 و 2 و ... n) ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها محاسبه شده و هر مقوله که دارای بار اطلاعاتی بیشتری باشد از درجه اهمیت بیشتری برخوردار می‌باشد که برای محاسبه ضریب اهمیت از رابطه زیر استفاده خواهد شد:

$$w_j = \frac{d_j}{\sum_{j=1}^n d_j} \quad (1)$$

ابزار جمع آوری اطلاعات در این پژوهش چک لیست مقوله گذاری ابعاد توسعه پایدار به شرح زیر می‌باشد.

جدول ۱. مؤلفه‌های توسعه پایدار

منبع	شاخص‌ها	مؤلفه‌ها
(Jalili,2020)، (Pahlevani,2019)، (Eghdami Moghadam,2016)، (Soror Homayon,2021)، (Zareh, 2017)، (Rezaei, 2014)، (Karimi,2020)، (Habibi et al.,2021)، (Aleixo et al.,2021)، (Rybalkin et al.,2023)، (Dalal-Clayton & Bass, 2019)	تسریع توسعه پایدار در کشورهای در حال توسعه؛ فقرزدایی؛ تغییر الگوی مصرف؛ تحولات جمعیتی؛ تأمین سلامت؛ تأمین مسکن مناسب؛ تلفیق برنامه ریزی محیط زیست و توسعه	اقتصادی- اجتماعی
(Aghaei Foroshani,2021)، (Eghdami Moghadam,2016)، (Soror Homayon,2021)، (Rezaei, 2014)، (Pahlevani,2019)، (Dalal- (Blewitt, 2017)، (Hamzeei,2017)، (Habibi et al.,2021)، (Rybalkin et al.,2023)، (Clayton & Bass, 2019)	حفاظت اتمسفر؛ استفاده مناسب از زمین؛ حفاظت جنگل‌ها؛ کویرزدایی؛ توسعه کوهستان‌ها؛ کشاورزی و توسعه پایدار؛ تنوع زیستی؛ بیوتکنولوژی پایدار؛ حفاظت اقیانوس‌ها؛ حفاظت و مدیریت منابع آب؛ مدیریت مواد شیمیایی سمی و زباله‌های خطرناک	منابع
(Jalili,2020)، (Pahlevani,2019)، (Eghdami Moghadam,2016)، (Blewitt,)، (Aleixo et al.,2021)، (Zareh, 2017)، (Rezaei, 2014)، (2017)، (Dalal-Clayton & Bass, 2019)، (Rybalkin et al.,2023)	مشارکت همه اقشار در فرایند توسعه؛ توجه به زنان و جوانان و کودکان؛ مشارکت مردم بومی؛	مشارکت‌های مردمی

	مشارکت سازمانهای غیردولتی؛ نقش مسئولان محلی کارگران و کارکنان در حوزه‌های مختلف	
Rezaei, (Pahlevani, 2019), (Eghdami Moghadam, 2016) (2014), (Blewitt, 2017), (Dalal-Clayton & Bass, 2019), (Rybalkin et al., 2023)	منابع مالی و نحوه تأمین آنها؛ انتقال تکنولوژی؛ علوم در خدمت توسعه؛ آموزش عمومی؛ ظرفیت سازی نهادهای مورد نیاز؛ قوانین و مقررات؛ اطلاعات مورد نیاز	روش‌های اجرائی

روایی صوری در پژوهش حاضر از نظر متخصصان و صاحب نظران برنامه ریزی درسی مورد تأیید قرار گرفته است به این معنا که متخصصان برنامه درسی، مقولات چهار گانه مربوط توسعه پایدار و چک لیست حاوی آنها را مورد تأیید قرار داده‌اند. برای سنجش پایایی از فرمول ویلیام اسکات استفاده شده است، برای محاسبه آن ابتدا ۲۰ درصد از محتوای کد گذاری شده به عنوان نمونه انتخاب و مورد کد گذاری مجدد پژوهشگران قرار گرفت در گام بعد درصد توافق نظر مورد انتظار و توافق مشاهده به دست آمد و در پایان بر اساس فرمول اسکات پایایی این پژوهش محاسبه گردید.

$$\pi = \frac{po - pe}{1 - pe}$$

(درصد توافق مورد انتظار) = $pe = 0/35$

(درصد توافق مورد مشاهده شده) = $po = 0/86$

$$\pi = \frac{0/86 - 0/35}{1 - 0/35} = 0/78$$

بر این اساس پایایی این پژوهش ۰/۷۸ به دست آمد، که بر اصول علمی، چون بیش از ۰/۷۰ به دست آمده است، از این رو پایایی آن قابل قبول است. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات سند مورد پژوهش، علاوه بر استفاده از ضریب اهمیت محتوا و بار اطلاعاتی که بوسیله آنتروپی شانون پیشنهاد شده از تکنیک‌های آمار توصیفی از قبیل فراوانی، درصد گیری و رسم نمودار استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

سؤال اول: کتاب‌های جغرافیای دانش آموزان پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه عراق به چه میزان به توسعه پایدار پرداخته است؟

جدول ۲. فراوانی و درصد توزیع مؤلفه‌های توسعه پایدار در کتاب‌های جغرافیا

درصد٪	فراوانی	مؤلفه‌های توسعه پایدار
۲۵٪/۴	۳۱	اقتصادی-اجتماعی
۴۲٪/۶	۵۲	منابع
۱۳٪/۱	۱۶	مشارکت‌های مردمی
۱۸٪/۹	۲۳	شیوه‌های اجرایی
۱۰۰	۱۲۲	مجموع

همان‌طور که نتایج جدول شماره ۲ نشان می‌دهد در کل محتوای کتاب‌های جغرافیا پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه، جمعاً ۱۲۲ مورد مربوط به مؤلفه‌های توسعه پایدار آمده است که از این تعداد، بیشترین فراوانی به مؤلفه منابع با ۵۲ مورد (۴۲٪/۶) و کمترین فراوانی با ۱۶ مورد (۱۳٪/۱) به مؤلفه مشارکت‌های مردمی مربوط است.

سؤال دوم: کتاب‌های جغرافیای دانش آموزان پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه عراق به چه میزان به مؤلفه اقتصادی-اجتماعی توسعه پایدار پرداخته است؟

جدول ۳. فراوانی و درصد توزیع مؤلفه اقتصادی-اجتماعی توسعه پایدار در کتاب‌های جغرافیا

درصد٪	فراوانی	شاخص‌های اقتصادی-اجتماعی
۱۲٪/۹	۴	تسریع توسعه پایدار در کشورهای در حال توسعه
۱۲٪/۹	۴	فقرزدایی
۱۹٪/۳	۶	تغییر الگوی مصرف
۲۲٪/۶	۷	تحولات جمعیتی
۱۶٪/۱	۵	تأمین سلامت
۶٪/۵	۲	تأمین مسکن مناسب
۹٪/۷	۳	تلفیق برنامه ریزی محیط زیست و توسعه
۱۰۰	۳۱	مجموع

همان‌طور که نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد در کل محتوای کتاب‌های جغرافیا پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه، جمعاً ۳۱ مورد مربوط به مؤلفه اقتصادی-اجتماعی توسعه پایدار آمده است که از این تعداد، بیشترین فراوانی به شاخص تحولات جمعیتی با ۷ مورد (۲۲٪/۶) و کمترین فراوانی با ۲ مورد (۶٪/۵) به شاخص تأمین مسکن مناسب مربوط است.

سؤال سوم: کتاب‌های جغرافیای دانش آموزان پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه عراق به چه میزان به مؤلفه منابع توسعه پایدار پرداخته است؟

جدول ۴. فراوانی و درصد توزیع مؤلفه منابع توسعه پایدار در کتاب‌های جغرافیا

درصد٪	فراوانی	شاخص های منابع
۱٪/۹	۱	حفاظت اتمسفر
۱۵٪/۴	۸	استفاده مناسب از زمین
۷٪/۷	۴	حفاظت جنگل ها
۱۳٪/۵	۷	کویرزدایی
۳٪/۸	۲	توسعه کوهستان ها
۱۳٪/۵	۷	کشاورزی و توسعه پایدار
۵٪/۸	۳	تنوع زیستی
۷٪/۷	۴	بیوتکنولوژی پایدار
۳٪/۸	۲	حفاظت اقیانوس ها
۱۷٪/۳	۹	حفاظت و مدیریت منابع آب
۹٪/۶	۵	مدیریت مواد شیمیایی سمی و زباله های خطرناک
۱۰۰	۵۲	مجموع

همان طور که نتایج جدول شماره (۴) نشان می دهد در کل محتوای کتاب های جغرافیا پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه، جمعاً ۵۲ مورد مربوط به مؤلفه منابع توسعه پایدار آمده است که از این تعداد، بیشترین فراوانی به شاخص حفاظت و مدیریت آب با ۹ مورد (۱۷٪/۳) و کمترین فراوانی با ۱ مورد (۱٪/۹) به شاخص حفاظت اتمسفر مربوط است.

سؤال چهارم: کتاب های جغرافیای دانش آموزان پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه عراق به چه میزان به مؤلفه مشارکت مردمی توسعه پایدار پرداخته است؟

جدول ۵. فراوانی و درصد توزیع مؤلفه مشارکت توسعه پایدار در کتاب های جغرافیا

درصد٪	فراوانی	شاخص های مشارکت
۳۷٪/۵	۶	مشارکت همه اقشار در فرایند توسعه
۱۲٪/۵	۲	توجه به زنان و جوانان و کودکان
۲۵٪	۴	مشارکت مردم بومی
۶٪/۲	۱	مشارکت سازمانهای غیردولتی
۱۸٪/۸	۳	نقش مسئولان محلی کارگران و کارکنان در حوزه های مختلف
۱۰۰	۱۶	مجموع

همان طور که نتایج جدول شماره (۵) نشان می دهد در کل محتوای کتاب های جغرافیا پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه، جمعاً ۱۶ مورد مربوط به مؤلفه مشارکت توسعه پایدار آمده است که از این تعداد، بیشترین فراوانی به شاخص مشارکت

همه اقشار در فرایند توسعه با ۶ مورد (۳۷٪/۵) و کمترین فراوانی با ۱ مورد (۶٪/۲) به شاخص مشارکت سازمانهای غیردولتی مربوط است.

سؤال پنجم: کتابهای جغرافیای دانش آموزان پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه عراق به چه میزان به مؤلفه‌های روش‌های اجرایی توسعه پایدار پرداخته است؟

جدول ۶. فراوانی و درصد توزیع مؤلفه روش‌های اجرایی توسعه پایدار در کتاب‌های جغرافیا

درصد٪	فراوانی	شاخص‌های روش‌های اجرایی
۱۳٪/۱	۳	منابع مالی و نحوه تأمین آنها
۱۷٪/۴	۴	انتقال تکنولوژی
۲۱٪/۷	۵	علوم در خدمت توسعه
۱۷٪/۴	۴	آموزش عمومی
۴٪/۳	۱	ظرفیت سازی نهادهای مورد نیاز
۱۳٪/۱	۳	قوانین و مقررات
۱۳٪/۱	۳	اطلاعات مورد نیاز
۱۰۰	۲۳	مجموع

همان‌طور که نتایج جدول شماره (۶) نشان می‌دهد در کل محتوای کتاب‌های جغرافیا پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه، جمعاً ۲۳ مورد مربوط به مؤلفه روش‌های اجرایی توسعه پایدار آمده است که از این تعداد، بیشترین فراوانی به شاخص علوم در خدمت توسعه با ۵ مورد (۲۱٪/۷) و کمترین فراوانی با ۱ مورد (۴٪/۳) به شاخص ظرفیت سازی نهادهای مورد نیاز مربوط است. بر اساس روش آنتروپی مقادیر بار اطلاعاتی داده‌ها در جدول (۷) آورده شده است، سپس بر اساس مرحله سوم روش آنتروپی ضریب اهمیت مؤلفه‌ها در جدول (۸) آمده است و مشخص می‌شود که به طور کلی بیشترین میزان توجه و اهمیت در کتاب جغرافیا به کدام مؤلفه تعلق دارد.

جدول ۷. مقادیر بار اطلاعاتی داده‌های مؤلفه‌های توسعه پایدار

بار اطلاعاتی	مؤلفه‌های توسعه پایدار
۰/۱۴۵	اقتصادی-اجتماعی
۰/۱۸۳	منابع
۰/۰۷۹	مشارکت‌های مردمی
۰/۱۲۱	شیوه‌های اجرایی

در مرحله پایانی، ضریب اهمیت مؤلفه‌های توسعه پایدار با استفاده آر فرمول مرحله سوم روش آنتروپی شانون به دست آمده است و هر مقوله که دارای بار اطلاعاتی بیشتری باشد از درجه اهمیت بیشتری برخوردار است.

جدول ۸. مقادیر ضریب اهمیت داده‌های مؤلفه‌های توسعه پایدار

مؤلفه‌های آموزش مجازی	ضریب اهمیت
اقتصادی-اجتماعی	۰/۳۱۲
منابع	۰/۴۲۳
مشارکت‌های مردمی	۰/۱۹۹
شیوه‌های اجرایی	۰/۲۸۵

بر اساس نتایج بار اطلاعاتی و مقادیر ضریب اهمیت مؤلفه منابع توسعه پایدار بیشترین بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت را در کتاب جغرافیای داشت و مشارکت‌های مردمی کمترین بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت را در این کتاب داشت.

بحث و نتیجه گیری

با توجه به کاربرد توسعه پایدار در ظرفیت افراد، گروه‌ها، جوامع، سازمان‌ها، در راستای اهمیت نظری و علمی پژوهش می‌توان به این نکته اشاره کرد که توسعه پایدار در جهت بهبود بخشیدن و بازنگری برنامه‌هایی (هم روشی و هم محتوایی) است که در حال حاضر در جوامع ناپایدار وجود دارد و بر همه عناصر توسعه تأثیر می‌گذارد. از طرفی توسعه پایدار از طریق شکل دهی مشارکت بین سازمان‌های گوناگون خصوصی و عمومی، ساختار لازم برای پیشرفت را فراهم می‌نماید. شاخص‌های مربوط به توسعه، از جمله امید به آینده، کیفیت زندگی، رفاه و بهزیستی و... می‌باشد. همچنین با توجه به اینکه موضوع توسعه پایدار در پژوهش‌های داخلی و خارجی نسبت به سایر محورهای مدیریت دانش غنی نیست، در همین راستا و برای انسجام، مقایسه و ترکیب پژوهش‌های موجود و غنی ساختن ادبیات موجود در این زمینه و با توجه به اهمیت موضوع تحلیل محتوای کتاب‌های جغرافیای مقطع متوسطه کشور عراق بر اساس ابعاد توسعه پایدار ضروری به نظر می‌رسد. نتایج نشان داد که در کل محتوای کتاب جغرافیا پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه، جمعاً ۱۲۲ مورد مربوط به مؤلفه‌های توسعه پایدار آمده است که از این تعداد، بیشترین فراوانی به مؤلفه منابع و کمترین فراوانی به مشارکت مردمی مرتبط بود، همچنین نتایج تحلیل محتوا نشان داد که به طور برابر به مؤلفه‌های توسعه پایدار در محتوای کتاب درسی جغرافیا پرداخته نشده است. نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش (Rasouli et al, 2024) (Rezaei, 2014) (Shamsi et al, 2022)، (Habibi et al, 2021)، (Eghdami Moghadam, 2016) (Maleki nejhada, 2019) و (Khorasani et al, 2018) (Aghaei Foroshani, 2021)، (Karimi, 2020)، (Rezaei, 2014)، (Abbasi et al, 2016) همسو است. (Henkel, 2021) به این نتیجه رسید که جامعه امروز برای توسعه در زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و دانش زیست محیطی نیاز به بازنگری سیاست‌های آموزش به سمت توسعه پایدار دارد تا شاگردان را برای مقابله با مشکلات زندگی مدرن آماده سازند. (Huang et al, 2020)، بیان داشتند که اعمال اقدامات مؤثر در زمینه توسعه پایدار در عمل

آسان نیست و تغییر فرهنگ سازمانی محیط کودکان به سمت پایداری بسیار مشکل است. با این وجود این شکل از پروژه سیاره پایدار قابل اجرا می‌باشد.

با تأمل بر این نتایج می‌توان دریافت که در کتاب جغرافیا دانش آموزان پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه به مؤلفه‌های توسعه پایدار توجه مطلوبی نشده است. در این راستا می‌توان بیان داشت که توسعه پایدار منوط به آموزش است و این آموزش باید از اوان کودکی آغاز شود؛ بنابراین اگر هدف درک متقابل، احترام به ارزش‌ها، توجه به تنوع فرهنگی و... باشد به سمت پایدار و صلح گام برداشته شود، این امر مهم در مدراس و کتب درسی از دوره ابتدایی مورد توجه قرار گیرد،

توجه به توسعه پایدار می‌تواند اساس تشکیل دهنده محتوای کتب درسی جغرافیا باشد، با توجه به رسالتی که این درس در سطح کلان و راهبردی و خرد برعهده دارد، این مهم باید بتواند به تسهیل، تعمیق و تحکیم یادگیری کمک کند و در راستای تأثیر گذاری بر شکل‌گیری شخصیت دانش آموزان در برابر مسئولیت پذیری در قبال محیط بیرونی نقش بسزایی ایفا نماید. هرگاه یادگیرنده محتوای کتاب درسی را می‌خواند، در واقع، مفاهیم را با توجه به پیش‌دانسته‌هایش، در ذهن خود سازماندهی می‌کند، به نظام ارتباطها و کاربردهای می‌برد و به وسیله نگرش و تفکر خاص خود، دست به تولید دانش می‌زند. بر این اساس، همسویی هر چه بیشتر محتوای کتاب جغرافیا با توسعه پایدار و به واسطه آن ساختار آموزش در زمینه توسعه پایدار می‌تواند کمک شایانی به تسهیل فرایند یاددهی و یادگیری و توسعه پایدار می‌شود. از این رو، محتوای کتب درسی جغرافیا نیازمند همسویی با شاخص‌های توسعه پایدار می‌باشد، تا هدف حیاتی و ضروری آموزش که همان تربیت منتهی به برای شهروند مسئول محقق شود. با توجه به این وضعیت، توسعه پایدار به مثابه یک نیاز نوین اما با ماهیت و محتوای پیچیده باید به منظور توسعه دانش، نگرش و رفتار، مورد تأکید قرار گیرد. البته، توسعه پایدار یک مفهوم کلی است و به تنهایی نمی‌تواند راهگشا باشد و فقط می‌تواند هدایت کننده آموزش در تحول و تربیت شهروندی دانش آموزان نسبت به احترام به ارزش‌ها و هنجاری مختلف جوامع است، در نتیجه توسعه پایدار به عنوان یک ضرورت نیازمند توجه بیشتر در محتوای کتب درسی بویژه درس جغرافیا می‌باشد.

با تأمل در باب این نتایج می‌توان بیان کرد، در کتاب جغرافیا پایه ششم ادبیات توجه به مؤلفه منابع شده است و به مؤلفه‌های دیگر کمتر توجه شده است. توسعه پایدار بر پایه هوشیاری انسان نسبت به خودش و نسبت به منابع طبیعی کره زمین استوار است و خواهان یک سبک زندگی پایدار برای همه انسان‌ها، حامی مصرف پایدار و مخالف با مصرف بیش از اندازه و اتلاف منابع و بی توجهی به نسل‌های آینده و قطع رابطه با گذشته است، با توجه به اینکه منابع بیشتر از سایر ابعاد توسعه پایدار توجه شده است، و این مؤلفه بر حفاظت اتمسفر، استفاده مناسب از زمین، حفاظت جنگل‌ها، کویرزدایی، توسعه کوهستان‌ها، کشاورزی و توسعه پایدار، تنوع زیستی، بیوتکنولوژی پایدار، حفاظت اقیانوس‌ها، حفاظت و مدیریت منابع آب، مدیریت مواد شیمیایی سمی و زباله‌های خطرناک، زباله‌های جامد و فاضلاب‌ها و زباله‌های اتمی تأکید دارد، و با توجه به اینکه مسائل زیست محیطی جزء مسائل اساسی و زیر بنای ایجاد تفکر پایداری در جهان بوده و نحوه استفاده انسان از محیط زیست و چگونگی دوام زندگی نوع بشر بر کره خاکی هم تأثیر متقابل دارند، می‌توان اهمیت این موضع را درک کرد، اما در واقع، توزیع مؤلفه‌های توسعه پایدار در کتاب جغرافیا از سازماندهی مناسبی برخوردار نیست؛ انتظار این است که در کتاب‌های درسی بویژه جغرافیا شاهد توجه بیشتر به توسعه پایدار بود، در حالی

که چنین چیزی روی نداده است. این موضوع را می‌توان این گونه بیان کرد که حرکت به سوی توسعه پایدار تلاشی است که از حوزه قلمرو آموزش در یک کتاب درسی خاص و برنامه درسی آشکار فراتر می‌رود. و توجه به توسعه پایدار باید به عنوان یک جزء از کل فرایند آموزش باشد، تا به دانش آموزان کمک کند به عنوان یادگیرندگان فعال درک کنند جامعه امروزی در سطح ملی و جامعه جهانی نیازمند توجه هر بیشتر به پایداری و حفاظت از منابع و تلاش برای توسعه پایدار بود.

مفاهیم گسترده‌تر آموزش برای توسعه پایدار، محتویات مربوط به ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، زیست محیطی را شامل می‌شود. در ادغام آموزش برای توسعه پایدار در برنامه درسی مقطع متوسطه باید هم مفاهیم اصلی و متداول مانند ساختن جوامع، برابری جنسیت، آموزش شهروندی، حقوق بشر، آموزش اخلاق، منابع طبیعی، بلایای طبیعی، تنوع زیستی، محافظت از محیط طبیعی و... هم مفاهیم فرعی مانند آموزش صلح، آموزش حقوق انسانی، آموزش شهروند جهانی، آموزش چند فرهنگی، نقد فرهنگ، بازسازی فرهنگ و... گنجانده شود. به طور کلی تحقیقات متعدد در جهان نشان داده است که در برنامه‌های درسی از جمله جغرافیا، زیست شناسی، زمین شناسی به مؤلفه‌های بعد زیست محیطی بیشتر از سایر ابعاد آموزش برای توسعه توجه شده است. برنامه درسی نقش بسیار مهم یدر ایجاد انگیزه و قدرت در دانش آموزان برای داشتن دانش و رفتار پایدار دارد. با توجه به نتایج این تحقیق مؤلفان و طراحان برنامه درسی دوره متوسطه باید این برنامه را مورد بازنگری و اصلاح قرار دهند و به همه ابعاد آموزش برای توسعه توجه کنند و به همه مؤلفه‌های توسعه پایدار در برنامه درسی به طور متعادل توجه شود. به علاوه از روش درهم تنیده برای ادغام آموزش برای توسعه پایدار در برنامه درسی استفاده کنند. همچنین از رویکرد بین رشته‌ای استفاده کنند. رویکرد کلی گنجاندن آموزش برای توسعه پایدار در برنامه‌های درسی، شامل گنجاندن موضوعات تماتیک آموزش برای توسعه پایدار در تدریس مطالب سنتی است. معلمان باید از روش‌های نوین، چندگانه و یکپارچه یادگیری و تدریس، برای اجرای آموزش برای توسعه پایدار همانند روش پروژه محور، روش مبتنی بر بازی، روش سفرهای علمی، روش تفکر انتقادی و رویکرد دانش آموز محور برای تدریس آموزش برای توسعه پایدار استفاده کنند، بنابراین باید معلمان را برای اجرای آموزش برای توسعه پایدار، آماده کرد، آموزش برای توسعه پایدار هنگامی شکوفا می‌شود که معلمان از روش‌های آموزشی نوین استفاده نمایند. برنامه‌های آموزش و کارآموزی برای معلمان به ویژه معلمانی که در سال‌های اول خدمت هستند برگزار شود. همچنین در آموزش برای توسعه پایدار باید از سازمان‌های رسمی و غیررسمی کمک گرفت.

در پژوهش حاضر آشکار شد که مؤلفه‌های توسعه پایدار مورد کم توجهی در کتاب جغرافیا پایه ششم ادبیات مقطع متوسطه قرار گرفته شده است. از این رو، با توجه به فاصله آشکار و عدم هم خوانی، ضرورت بازنگری و بازاندیشی تمامی مؤلفه‌های توسعه پایدار در برنامه درسی پیشنهاد می‌شود. تشریح و تبیین دقیق و صریح مفاهیم مربوط به توسعه پایدار توسط مؤلفان ذی ربط. همان طور که نتایج تحقیق نشان داد مؤلفه مشارکت‌های مردمی، از مؤلفه‌های توسعه پایدار توجه مطلوبی به آن صورت نگرفته است. از این رو، برنامه‌ریزان درسی در محتوای کتاب درسی شاخص‌های مشارکتی مردمی بویژه مشارکت‌های سازمان‌های غیر دولتی را بیشتر در محور سیاست‌گذاری خود قرار دهند و در نهایت نیازمند بازنگری کارشناسان مربوطه در تدوین کتب درسی مقطع متوسطه از نظر تناسب با محتوای توسعه پایدار می‌باشد.

Reference

- Abbasi, A., & Eslamirad, Z., & Esmaeilzadeh Moghadam, Z., & Javanbakhat, Z. (2016). Analyzing the content of social science books in elementary school with sustainable development component, the fifth national conference on sustainable development in educational sciences and psychology, social and cultural studies. <https://civilica.com/doc/613653>. (In Persian)
- Adner, R. (2016). Ecosystem as Structure: An Actionable Construct for Strategy. *Journal of Management*, 43(1): 39–58. DOI:10.1177/0149206316678451
- Aghaei Foroshani, M. (2021). Content analysis of ninth grade secondary school curriculum (work and technology courses, Farsi and social studies), based on the amount of attention paid to responsible and sustainable consumption, master's thesis in curriculum planning, Payam Noor University, Central Province. (In Persian)
- Aleixo, A.M., Leal, S., & Azeiteiro, U.M. (2021). Higher education students' perceptions of sustainable development in Portugal, *Journal of Cleaner Production*, 22: 415-423.
- Blewitt, J. (2017). Understanding sustainable development earth scan, first published, Uk.
- Bogers, M., & Lhuillery, S. (2017). A Functional Perspective on Learning and Innovation: Investigating the Organization of Absorptive Capacity. *Industry and Innovation*, 18(6): 581– 610. DOI: 10.1080/13662716.2011.591972.
- Callon, M., & Courtial, J.-P., & Turner, W. A., & Bauin, S. (2014). From Translations to Problematic Networks: An Introduction to Co-word Analysis. *Social Science Information*, 22: 191–235. <https://doi.org/10.1177/0539018830220020>
- Carvalho, M. M., & Fleury, A., & Lopes, A. P. (2013). An Overview of the Literature on Technology Roadmapping (TRM): Contributions and Trends. *Technological Forecasting and Social Change*, 80(7): 1418–1437. DOI: 10.1016/j.techfore.2012.11.008
- Casanova, C.R., & King, J.A., & Fischer, D. (2023). Exploring the role of intentions and expectations in continuing professional development in sustainability education, *Teaching and Teacher Education*, 128: 98-107. DOI:10.1016/j.tate.2023.104115
- Centobelli, P., & Cerchione, R. & Esposito, E. (2017). Knowledge Management in Startups: Systematic Literature Review and Future Research Agenda, *sustainability*, 9:1-19. DOI:10.3390/su9030361
- Dalal-Clayton, B., & Bass, S. (2019). *Sustainable Development Strategies*, third ed. Earthscan Publications Ltd., London, pp. 358.
- Eghdami Moghadam, M. (2016). Examining the components of sustainable development education in the experimental science textbooks of the first secondary school course using the Shannon entropy method, master's thesis in curriculum planning, Shahid Rajaei University of Education. (In Persian)
- Erdogan, M., & Tuncer, G. (2011). Evaluation of a course: 'Education and awareness for sustainability, *International Journal of Environmental Science Education*, 4 (2): 133-146.
- Gordon, W., & Cooper, P., & Butler, K. (2018), Storying energy consumption: Collective video storytelling in energy efficiency social marketing, *Journal of Environmental Management*, Volume 213: 1-10. DOI:10.1016/j.jenvman.2018.02.046
- Habibi, L., & Ahmadi, P., & Samadi, P. (2021). Identifying the dimensions, components and indicators of chemistry education for sustainable development and Surveying the Degree of Attention in the high School's chemistry Curriculum, *Educational Innovations*, 20(1): 109-130. doi: 10.22034/jei.2021.235187.1519.. (In Persian)
- Hamzei, F. (2017). The place of local knowledge in sustainable development, example: horticulture and forestry in Horaman, Kermanshah, published by Razi University. (In Persian)
- Henkel, J. (2021). Selective Revealing in Open Innovation Processes. *Research Policy*, 35: 953–969. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2006.04.010>
- Huang, H.-C., & Lai, M.-C., & Lin, L.-H., & Chen, C.-T. (2013). Overcoming Organizational Inertia to Strengthen Business Model Innovation: An Open Innovation Perspective. *Journal of Organizational Change Management*, 26(6): 977–1002. <https://doi.org/10.1108/JOCM-04-2012-0047>.

- Jalili, M. (2020). Evaluation of the quality, equality and inclusiveness of education on sustainable development in the provinces of Iran, master's thesis in educational management, Ayatollah Azami University of Boroujerdi (RA). (In Persian)
- Karimi, L. (2020). Content analysis of elementary school social studies books in terms of the amount of attention paid to the social dimension of sustainable development, Master's thesis in Curriculum Planning, Tarbiat Debir Shahid Rajaei University. (In Persian)
- Khorasani, S.M., & Ghaziyani, E., & Omid, O., & Sarfi, N. (2018). Identifying the impact of social marketing on customer loyalty in the banking system (Tehran private banks), the second national conference on modern management studies in Iran, Karaj. <https://civilica.com/doc/855565>. (In Persian)
- Makekinejhad, M. (2019). The use of social marketing to achieve a resilient economy, the fourth national conference in management, accounting and economics with an emphasis on regional and global marketing, Tehran - Shahid Beheshti University, permanent secretariat of the conference. <https://civilica.com/doc/915707>. (In Persian)
- Mir Akhori, F. (2009). Studying the content analysis of the experimental science books of the elementary course according to William Rumi's method in the academic year (2008-2009), master's thesis in educational management, Islamic Azad University, Garmsar branch. (In Persian)
- Pahlevani, M. (2019). Analysis of the role of natural factors in the process of development and sustainability of villages with an emphasis on water resources, a case study: Zanjan region, master's thesis in geography and rural planning, Zanjan University. (In Persian)
- Ranjbar, H. (2019). The effect of perceived social media marketing activities on brand loyalty, International Conference on Solutions and Challenges of Industrial Engineering and Management, Tehran, Arvin Alborz Conference Company. (In Persian)
- Rezaei, S. (2014). Education for sustainable development, Tehran: Noor al-Saghlain publishing house. (In Persian)
- Rybalkin, O., & Lavrinenko, O., & Danileviča, A., & Lizińska, W. (2023). Sustainable Development Green Index: measuring progress towards sustainable development goals in the European Union, Entrepreneurship and Sustainability Issues; Vilnius,10(4): 279-292. DOI:10.9770/jesi.2023.10.4(17)
- Savareh, M. (2020). Project management and principles of sustainable development, Tehran: Zarnosht Publishing House. (In Persian)
- Scott., B., & Salif, M., (2020). Social marketing and outdoor recreational advocacy groups: Lessons from a rock climbing campaign, Journal of Outdoor Recreation and Tourism, 29,100262,ISSN 2213-0780. DOI:10.1016/j.jort.2019.100262
- Shamsi, S.Z., & Sarmadi, M.R., & Aminifar, E., & Shabiri, S.M. (2022). The degree of conformity of the content of second grade mathematics textbooks with education for sustainable development, Education and School Studies, 11(4): 441-464. 20.1001.1.2423494.1401.11.4.18.6. (In Persian)
- Soror Homayon, S. (2021). Identifying and ranking factors affecting sustainable development in the field of education using the process of hierarchical analysis, master's thesis in curriculum planning, Payam Noor University, Yazd province. (In Persian)
- Zareh, S. (2017). Compilation of sustainable development education framework with e-learning approach at the level of higher education, doctoral thesis on curriculum planning, Hormozgan University. (In Persian)
- Zhiguo, Z., & Yuhe, Z., & Xiaoyi, D., & Xuhui, W., (2019), A graph-oriented model for hierarchical user interest in precision social marketing, Electronic Commerce Research and Applications, 35,100845,ISSN 1567-4223.. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.elerap.2019.100845>